

УДК 330.322-049.5

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ СФЕРІ

Слатвінський М. А.

Анотація. У статті автор акцентує увагу на раціональному управлінні інвестиційними процесами суб'єктів господарювання, що здатне забезпечити ефективне використання власних і залучених фінансових ресурсів і підтримання конкурентоспроможності та належного рівня безпеки цих суб'єктів, а також на стандартизації їх управлінської діяльності. На основі проведеного аналізу стану інвестування суб'єктів господарювання в Україні виявлено, що зовнішні джерела інвестування не можуть забезпечити необхідні обсяги інвестиційних ресурсів, і основна увага звернена на пошук шляхів максимізації прибутку як основного на даний час джерела фінансування інвестиційної діяльності. Автором запропоновано використання лізингу та страхування одночасно як системних інструментів фінансового регулювання динамічного ризику інвестиційних проектів суб'єктів господарювання та вирішення проблем залучення інвестицій. Представлені стандарти, які можуть бути використані в управлінні фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання в інвестиційній сфері.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, інвестиційна безпека, інвестиційна політика, управління безпекою.

Аннотация. В статье автор акцентирует внимание на должном управлении инвестиционными процессами субъектов хозяйствования, способном обеспечить эффективное использование собственных и привлеченных финансовых ресурсов и поддержание конкурентоспособности, а также надлежащего уровня безопасности этих субъектов, и на стандартизации их управленческой деятельности. На основе проведенного анализа уровня инвестирования субъектов хозяйствования в Украине выявлено, что внешние источники инвестирования не могут обеспечить необходимые объемы инвестиционных ресурсов, и основное внимание обращено на поиск путей максимизации прибыли в качестве основного в настоящее время источника финансирования инвестиционной деятельности. Автором предложено использование лизинга и страхования одновременно как системных инструментов финансового регулирования динамического риска инвестиционных проектов субъектов хозяйствования и решения проблем привлечения инвестиций. Представленные стандарты, которые могут быть использованы в управлении финансово-экономической безопасностью субъектов хозяйствования в инвестиционной сфере.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, инвестиционная безопасность, инвестиционная политика, управление безопасностью.

Постановка проблеми. Проблеми, пов'язані як з поточним станом економіки, так і загальним політичним становищем України, обумовлюють актуальність забезпечення фінансово-економічної безпеки як держави, так і суб'єктів господарювання. Вирішення значної частки актуальних питань вітчизняної економіки в більшості торкатиметься і питань фінансово-економічної безпеки. Необхідність вирішення

останніх визначається об'єктивними процесами і явищами, що відбуваються в українському суспільстві та економіці протягом останніх років. Суспільно-політична нестабільність, макроекономічні коливання, незадовільні результати функціонування економіки ставлять під загрозу добробут всіх членів суспільства, в тому числі знижують рівень фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

В цих умовах стійкий розвиток та розширення інвестиційних можливостей вітчизняних суб'єктів господарювання в значній мірі залежать від наявності та ефективного функціонування їх систем фінансово-економічної безпеки. Надзвичайної актуальності в такому випадку набуває удосконалення застосовуваної системи управління фінансово-економічної безпекою суб'єктів господарювання, яка характеризується стійкістю до функціонування в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

Загалом, описана ситуація вимагає покращення раціональності та упорядкованості застосовуваної системи управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання в інвестиційній сфері, яка дозволить стабілізувати їх економічне становище та забезпеченість необхідними інвестиційними ресурсами.

Аналіз останніх публікацій з проблеми. В економічній науковій літературі, особливо останнім часом, приділяється значна увага вирішенню проблем забезпечення фінансово-економічної безпеки. У формування розуміння сутності та змісту фінансово-економічної безпеки значний внесок зроблено в працях вчених, таких як: О. Барановський, С. Каламбет, В. Воропай, Н. Москаленко, О. Романенко, Т. Олійник та інших. Однак, залишаються не повністю вирішеними проблеми покращення раціональності та упорядкованості застосовуваної системи управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання в інвестиційній сфері.

Формулювання цілей дослідження. Основною метою статті є вирішення проблем покращення раціональності та упорядкованості застосовуваної системи управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання в інвестиційній сфері на основі підвищення ефективності використання власних та залучених фінансових ресурсів і підтримання конкурентоспроможності цих

суб'єктів, а також стандартизації системи управління безпекою.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Фінансово-економічна безпека суб'єктів господарювання забезпечує належні умови для стабільності економічної діяльності на всіх її стадіях. Гарантування доступу до економічних, фінансових, інформаційних ресурсів тощо для забезпечення виробничого процесу, а також можливість максимізувати прибуток, є основною вимогою для фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Вирішення проблем фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання в інвестиційній сфері пов'язується із розробкою та реалізацією їх інвестиційної політики, а результати її реалізації залежать від ефективності застосовуваної системи менеджменту.

Управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання спрямоване на виконання певної сукупності завдань. Серед них найбільш важливими можна вважати:

- встановлення реальних і прогнозування потенційних загроз і небезпек;
- виявлення способів їх попередження, послаблення або ліквідацію наслідків їх впливів;
- знаходження шляхів і засобів, необхідних для забезпечення безпеки підприємства;
- створення власної служби безпеки підприємства або звернення і взаємодію із державними або приватними організаціями тощо [1].

Вирішення завдань побудови й функціонування механізму управління фінансово-економічною безпекою є індивідуальним для кожного конкретного суб'єкта господарювання та потребує урахування його стратегічних цілей і особливостей технології, кадрів, організації, якості продукції, формування інформаційної бази і т. д.), наявного потенціалу та ресурсів [2].

Разом з тим, стандартизація дозволяє забезпечити єдиний підхід до управління, формалізуючи його. В останнє десятиліття стандарти управління почали набувати популярності та охоплювати все більшу кількість суб'єктів господарювання. Вони передбачають вироблення відповідного підходу до формування належних взаємозв'язків із зацікавленими сторонами

(клієнтами, пов'язаними особами, партнерами, інвесторами) і сталий виробничий процес.

У табл. 1 відображено основні стандарти, які можуть бути використані суб'єктом господарювання для управління і контролю економічної безпеки.

Таблиця 1

Стандарти управління системою економічної безпеки суб'єктів господарювання

Тип стандарту	Назва та розробник	Зміст
Управління безперервністю бізнесу (Business Continuity Management (BCM))	BCI (Business Continuity Institute); DRI (Disaster Recovery Institute); Стандарти та сертифікати Британського інституту стандартизації (BSI); Австралійська Національна організація аудиту (ANAO)	Аналіз бізнес – процесів; аналіз ризиків; стратегія безперервного розвитку; організаційна і технічна підтримка.
Стандарти управління якістю	Стандарт ISO-9000 (Міжнародна організація по стандартизації)	Відповідальність менеджерів; управління ресурсами; продажами; оцінка і аналіз.
Стандарти управління в промисловості (виробництво)	Стандарти MRP / ERP APICS (American Production and Inventory Control Society)	Планування потреби в матеріалах; планування ресурсів підприємства.
Стандарти управління ризиками	Стандарт ISO 31000 (Міжнародна організація по стандартизації)	Зростання гудвілу; управління витратами підприємства; підвищення його ефективності.
Стандарти корпоративного управління	Стандарт AA 1000 SES (Stakeholder Engagement Standard) – Інститут контролю соціальної відповідальності (Institute of Social and Ethical Reporting)	Рекомендовані нормативні умови для публічного використання при плануванні, реалізації, оцінки, інформування та нефінансової перевірки якості взаємодії акціонерів.
	Стандарт ISO-26000 Соціальна відповідальність (Міжнародна організація по стандартизації)	Рекомендації з принципів, основних проблеми, які знаходяться в основі соціальної відповідальності, способи інтеграції соціально відповідальної поведінки в діяльності підприємства.

Джерело: сформовано за даними, наведеними у [3].

Стандартизація управління повинна поєднуватись із оцінюванням діяльності підприємства, що забезпечить врахування

особливостей його внутрішнього та зовнішнього середовища і привнесе раціональність в застосування загаданих вище

стандартів, дозволить підвищити ефективність системи фінансово-економічної безпеки на основі її контролю та аудиту [4].

Таким чином, ефективність та підконтрольність управління фінансово-економічної безпекою може бути підвищена на основі включення таких інструментів як стандартизація управління, оцінювання в поєднанні з використанням поширених фінансових інструментів для залучення необхідних інвестиційних ресурсів розвитку виробничої діяльності. Належне управління інвестиційною діяльністю здатне забезпечити ефективне використання власних і залучених фінансових ресурсів на основі використання поширених фінансових інструментів і підтримання конкурентоспроможності підприємства.

Стандартизація управління повинна поєднуватись із оцінюванням діяльності підприємства, що забезпечить врахування особливостей його внутрішнього та зовнішнього середовища і привнесе раціональність в застосування загаданих вище стандартів, дозволить підвищити ефективність системи фінансово-економічної

безпеки на основі її контролю та аудиту [4].

Таким чином, ефективність та підконтрольність управління фінансово-економічної безпекою може бути підвищена на основі включення таких інструментів як стандартизація управління, оцінювання в поєднанні з використанням поширених фінансових інструментів для залучення необхідних інвестиційних ресурсів розвитку виробничої діяльності. Належне управління інвестиційною діяльністю здатне забезпечити ефективне використання власних і залучених фінансових ресурсів на основі використання поширених фінансових інструментів і підтримання конкурентоспроможності підприємства.

Система інвестування на підприємстві (рис. 1) може бути відображена через сукупність джерел і механізмів формування його інвестиційних ресурсів, за допомогою яких воно реалізує власну інвестиційну політику. Прийняття рішень при цьому має базуватися на ретельній оцінці об'єктів фінансування та пріоритетах інвестиційної політики.

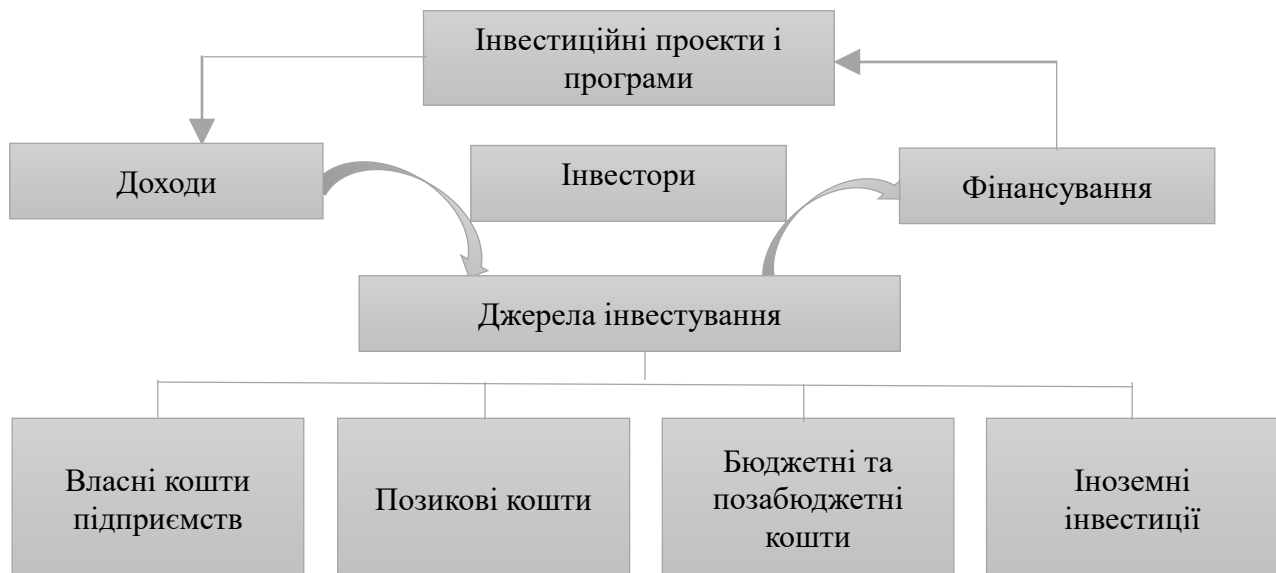

Рис. 1. Система інвестування на рівні суб'єктів господарювання

Джерело: розроблено автором.

В останнє десятиліття основним джерелом фінансування інвестицій в Україні був прибуток підприємств з-за

складнощів доступу до інших джерел інвестування.

За даними офіційної статистики (за 2015 р.), 67,5% капітальних інвестицій фінансувались за рахунок власних коштів підприємств, через що постає питання

розширення можливостей інвестування, в першу чергу, за рахунок цього джерела (рис. 2).

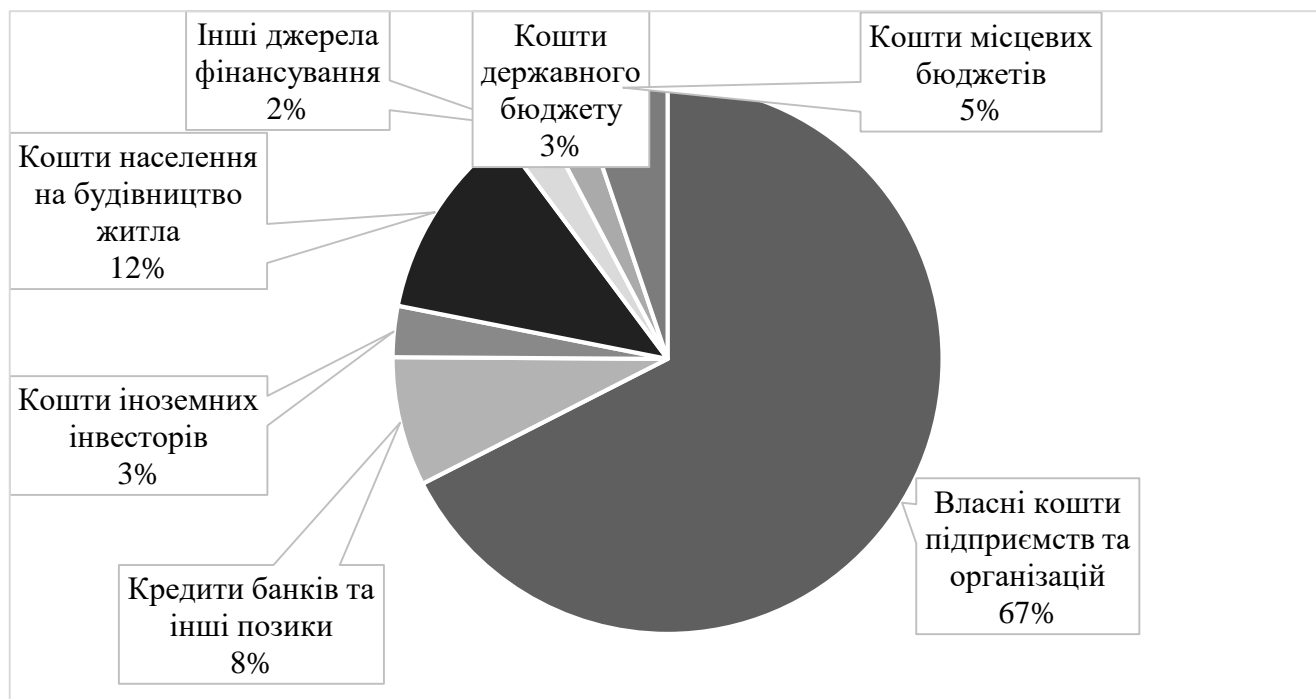

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2015 році

Джерело: сформовано за даними Державної служби статистики України [5].

1. Скорочення числа збиткових підприємств і суми збитків, хоча в останні роки їх частка і зменшилася (з 41% у 2010 р. до 26,3% у 2015 р.), однак величина

збитків зросла (з 153,7 млрд грн у 2010 р. до 815,3 млрд грн у 2015 р.) (табл. 2) [5].

Таблиця 2

Фінансові результати підприємств до оподаткування

Рік	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		% до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат	% до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат
2010	58334,0	59,0	212008,6	41,0	153674,6
2011	122210,0	65,1	272726,2	34,9	150516,2
2012	101884,7	64,5	277938,5	35,5	176053,8
2013	29283,2	65,9	234513,7	34,1	205230,5
2014	-523587,0	66,3	334517,3	33,7	858104,3
2015	-340100,3	73,7	475201,8	26,3	815302,1

Джерело: сформовано та проведено розрахунки за даними Державної служби статистики України [5].

До числа першочергових заходів з ліквідації збитковості підприємств відносяться: реструктуризація, перепрофілювання, банкрутство, зміна форми власності, стимулювання зростання обсягів виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції і зниження її собівартості шляхом проведення ефективної протекціоністської та антимонопольної політики, введення податкових і митних пільг.

2. Удосконалення системи формування прибутку. Зростанню фінансування інвестицій промислових підприємств перешкоджає існуюча в Україні нераціональна структура формування прибутку. Його основна частина формується і накопичується у фінансових установах, при чому він використовується на цілі, в основному не пов'язані з інвестиціями в реальний сектор економіки (рис. 3).

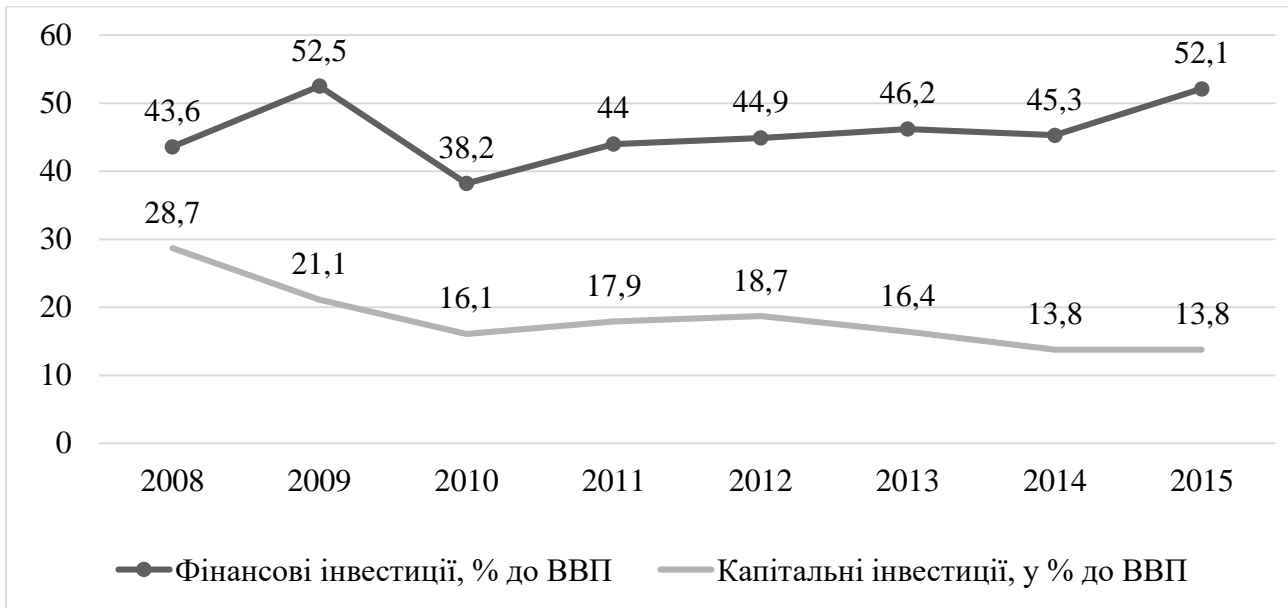

Рис. 3. Інвестиції суб'єктів господарювання України

Джерело: сформовано за даними Державної служби статистики України [5].

У економічно розвинених країнах світу основним джерелом фінансування інвестицій виступають амортизаційні відрахування (у різні роки від 50 до 80% валових інвестицій), тоді як в Україні в 2014 році лише 13%. З метою підвищення ефективності інвестиційної політики необхідно усунути протиріччя нормативно-законодавчої бази з реальними економічними умовами відтворення капіталу та налагодити практику перегляду норм амортизації адекватно сучасним термінам служби техніки.

Інвестиційна політика суб'єктів господарювання має ґрунтуватися на оптимальному поєднанні попередньої мобілізації внутрішніх інвестиційних ресурсів і отримання зовнішніх інвестицій на подальший розвиток.

Однак, поряд з перерахованими проблемами слабо розвинені механізми мобілізації інвестиційних ресурсів через реалізацію цінних паперів. Аналіз динаміки залучення інвестицій в економіку України показує, що у 2015 році обсяг цих інвестицій через інструменти фондового ринку нижчий за показник обсягу залучених довгострокових кредитів (11,42 млрд грн до 43,76 млрд грн) [6].

Окремим джерелом інвестування виступають ресурси вітчизняної банківської системи, однак скромні можливості вітчизняних кредитних організацій на даний час недовикористовуються в цілях розвитку реального сектора. Так, наприкінці 2015 року залишки на кореспондентських рахунках в банках досягли 38,5

млрд грн, що свідчить про наявність які поки не знаходять ефективного кредитних ресурсів у банківській системі, застосування [7].

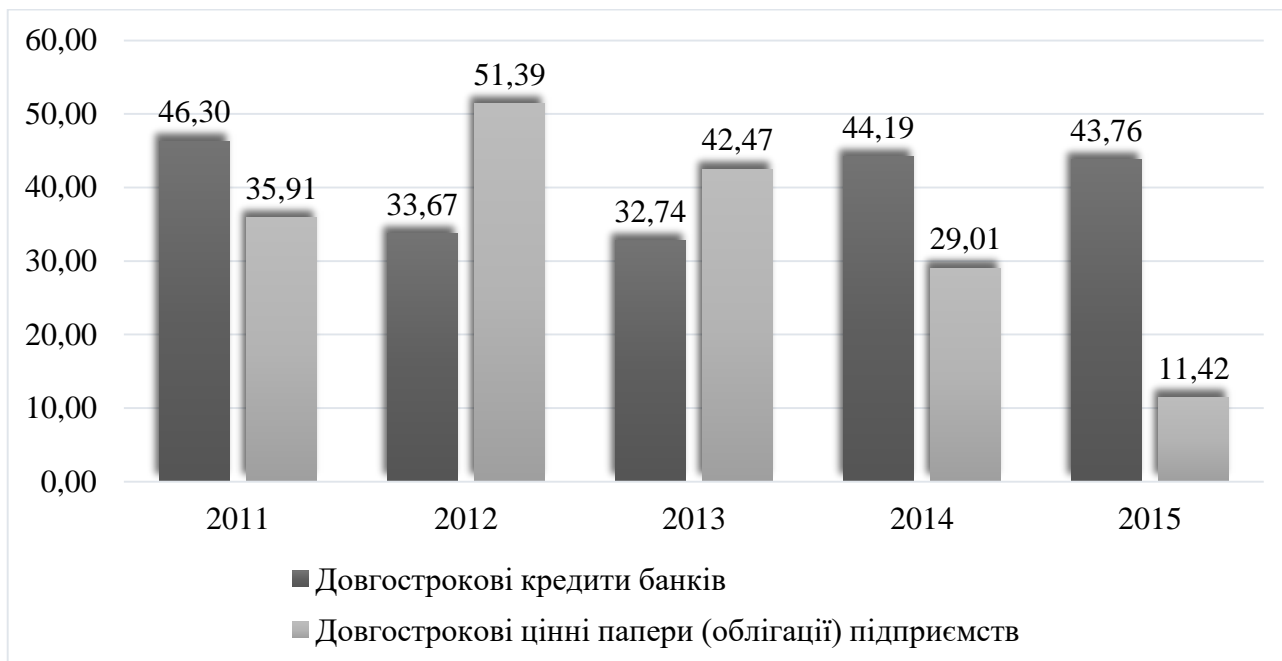

Рис. 4. Залучення інвестицій в економіку України у 2011-2015 роках, млрд грн

Джерело: сформовано за даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України [6].

Для активізації трансформації вільних банківських коштів в реальні інвестиції необхідно опрацювати механізм захисту прав інвесторів, договірно-правову частину інвестиційних відносин, форми страхування інвестицій тощо. У свою чергу, розширення кредитування промислових підприємств має бути націлене на реструктуризацію та модернізацію виробництва. Однак це буде визначатися багатьма факторами, одним з яких є сприятливе інвестиційне середовище.

На рівні суб'єктів господарювання як ефективні фінансові інструменти динамічного регулювання ймовірнісних ризикових чинників в інвестиційній сфері можна розглядати лізинг та страхування.

Лізинг як інструмент динамічного регулювання фінансових ризиків та, одночасно, форму інвестування дозволяють розглядати його якісні особливості, такі як економічна доцільність, матеріальна форма

та еквівалентність банківському кредитуванню. Це обумовлює його використання як державними структурами, так і підприємствами в системі забезпечення економічної безпеки в інвестиційній сфері.

Структурні і якісні особливості лізингу (матеріальна об'єктивність, цілісність фінансового еквівалента, економічна доцільність) можна розглядати як характеристики форми інвестування з однієї сторони і комплексну систему зниження фінансових ризиків з іншої – лізинг як системний інструмент динамічного регулювання ймовірнісних ризикових факторів процесу інвестицій. Це доводить доцільність у використанні його як державними структурами, так і суб'єктами господарювання в системі забезпечення економічної безпеки інвестицій.

Переваги лізингу найбільш повно розкриваються, якщо провести порівняльний аналіз ефективності лізингових

операцій та інших форм фінансування інвестицій. В цьому випадку виявляється, що:

- нижча вартість активу, який надається в межах лізингової угоди, що обумовлюється ціною конкурентоспроможністю і якістю послуг лізингової компанії внаслідок конкурентної боротьби;

- розмір плати за лізинг може бути встановлений нижчим від ринкового, адже він, насамперед, визначається величиною відсотку, що нараховується лізингодавцем на суму основного боргу лізингоотримувача;

- після закінчення строку дії лізингової угоди право власності на актив переходять до лізингоодержувача, а у випадку відмови останнього від цього права лізингодавець отримує можливість комерційної реалізації об'єкта лізингу;

- лізингоодержувач має право на купівлю активу за значно нижчою ціною від справедливої вартості на дату реалізації цього права;

- ризики, пов'язані з коливаннями валютного курсу, перекладаються на лізингодавця.

Аналогічно лізингу, страхування визначається як системний інструмент фінансового регулювання динамічного ризику інвестиційного проекту як на стадії його реалізації, так і на стадії його проектування.

Страхування, по суті, є короткостроковим механізмом передачі ризику від страховика страхувальнику. Воно повністю не вирішує питання покриття втрат, по суті, лише згладжуючи їх: страхувальник убезпечує себе лише в короткостроковому періоді, оплачуючи власні втрати в довгостроковому періоді. В цьому контексті страхування виступає окремим джерелом фінансування, дозволяючи оптимізувати грошові потоки від інвестиційної діяльності, передаючи ризик від страхувальника страховику. Переваги страхування для страхувальника залежатимуть від вартості цієї послуги в порівнянні

з альтернативними джерелами фінансування та оцінки вигід від передачі ризику. Основними перевагами страхування для страхувальника є наступні:

- зменшення невизначеності та рівня ризику;

- відшкодування збитків в разі несподіваних втрат;

- більш ефективне використання грошових коштів (оптимізація грошових потоків);

- використання кваліфікованих послуг страховика в управлінні ризиком.

Використання механізму страхування як фінансового механізму покриття ризику пов'язано з певними проблемами. По-перше, страхування не забезпечує повну фінансову компенсацію збитків і, по-друге, існує багато практичних проблем.

В цілому контроль за ризиком при страхуванні відповідальності повинен становити сукупність контролю за внутрішніми і зовнішніми факторами, до яких слід віднести:

- зовнішню безпеку – захист від можливого впливу зі сторони сусідніх підприємств і оточення взагалі;

- внутрішню безпеку – можливе нанесення збитку відвідувачам, дотримання всіх вимог, що ставляться до всебічної перестороги в процесі виробництва, дотримання стандартів якості виробленої продукції, спостереження за процесом доставки і реалізації продукції, захисту інтересів споживачів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Раціоналізація та упорядкування застосовуваної системи управління економічною безпекою суб'єктів господарювання в інвестиційній сфері може бути забезпечена на основі включення таких інструментів як стандартизація управління, оцінювання в поєднанні з використанням поширених фінансових інструментів для залучення необхідних інвестиційних ресурсів розвитку виробничої діяльності.

Загалом, економічна безпека суб'єктів господарювання в інвестиційній сфері в сучасних економічних умовах визначається спрямованістю їх інвестиційної політики на оптимальне поєднання попередньої мобілізації внутрішніх інвестиційних ресурсів і отримання зовнішніх інвестицій на подальший розвиток. Розкриття резервів зовнішнього інвестування вимагає значної активізації трансформації вільних банківських коштів в інвестиції.

Використання лізингу, як системи забезпечення безпеки інвестиційних проєктів, обумовлюється його якісними особливостями (економічна доцільність, матеріальна форма та еквівалентність

банківському кредитуванню), що дозволяє розглядати його, з однієї сторони, як форму інвестування та, з іншої, як комплексну систему регулювання фінансових ризиків. Страхування, як фінансовий інструмент управління ризиками в інвестиційній сфері, передбачає існування формальної альтернативи між самострахуванням та передачею ризику, вибір в межах якої залежатиме від оцінки її вартості та економіко-математичних оцінок ризику.

Відповідно, перспективою подальших досліджень є поглиблене вивчення інвестиційних процесів з позицій фінансово-економічної безпеки з прицілом на розробку відповідного механізму її досягнення.

Список використаної літератури

1. Барановський, О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2004. – 759 с.
2. Каламбет, С. В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств залізничної галузі / С. В. Каламбет, В. А. Воропай // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 2. – С. 8–15.
3. Moskalenko, N. Approaches to enterprises' financial and economic security management / N. Moskalenko, O. Romanenko, T. Oliinyk // Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 7-8(1). – С. 54–57.
4. McNally, J. Leveraging effective risk management risk management and internal control / J. McNally, V. Tophoff // Strategic Finance. – 2014. – April 2014. – P. 29-36.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nssmc.gov.ua>.
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua>.

Бібліографічний опис для цитування:

Слатвінський, М. А. Управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання в інвестиційній сфері / М. А. Слатвінський // Науковий журнал «Економічні горизонти». – 2017. – № 1(2). – С. 79–87.